

ՇՏԵՄԵՐԸ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԸ

Հ.Տ.ՈՐ 4.

ՊԵՏԱԿԱՆ Լ. 1842.

ԹԻՒ 38.

Ուրախութիւն ձգել :

Նոկաստանի շատ մասերը տակաւին անհրաժեշտութիւն կրկրեն վայրենի գազաններէն : Բմէն սակաւամարդ սահմաններուն մէջ, առիւծը կամ վագրը կամ զոմէշը տարապայման վտանգաւոր կրնեն անտառներէն կամ Թաւուտ տեղերէն անցնելը : Վասն որոյ բնակիչներուն ապահովութեանը համար հարկաւոր է որ աս զօրաւոր Թշնամիները նուաճութեան տակ մնան . և աս փափաքելի բանս կրկատարվի ձեռնէրէց ու քաջասիրտ մարդոցմէ՝ որոնք իրենց անձնական ապահովութիւնը կրհամարձակին վտանգի մէջ ձգել :

Ան զարհուրելի գազանին վագրին որ սորդութեանը մէջ ամենէն կարեւոր օգնութիւն ընողը փիղն է, որ աս գործիս մէջ խիստ մեծ ճարտարութիւն ու քաջութիւն կրցուցընէ : Իր վրան հեծնողին վրայով ա

նանկ խնամք մը ունի, որ անտառներուն մէջէն անցած ատենը երբոր Հաւաքչին այսինքն իր կռնակի բազմոյցին առջևը ոտ մը պատահի նէ Թէպետ և ինքը փիղը կարենայ անոր տակէն զիւրութեամբ ապահովապէս անցնել, բայց զիտնալով որ անիկա իր տէրը պիտի վնասէ կամ պիտի աշխատցունէ, զգուշաւոր կենդանին ինքը իր կնճիթովը կրբռնէ ու մէկ զի կրնէ անիկա որ իր վրայ հեծնողը դժուարութիւն մը չի կրէ : Եսանկ նաև խիստ պիտանի է մօտ տեղ վագր բլալը, իմացունելուն համար : քանզի փիղ մը երբոր հեռուէն վագրին հոտը առնէ, սուր ձայնով մը կրկանէ : Բայց կռիւին ատենն է որ զխաւորապէս իր օգտակարութեանը զօրութիւնները կրցուցընէ : Ինչու որ անասունը իր կնճիթը շտակ դէպի վեր կըվերցունէ՝ որ եթէ վագ

Գազանը զինքը յափշտակելէն ետեւ՝ փխ զին վրայէն իյնալովը թմրելով , ու արիւնին վազելովը՝ ինչպէս նաեւ վազրին տկուսներէն պատճառած սաստիկ ցաւովը մարելով խել մը ատեն անզգայ մնացեր է : Եւ բար ինքըզինքին է եկեր՝ նայեր է թէ Վազրին կուսակը պառկած է : որ արագ վազելով աւեր կրտանիկոր զինքը , ու աւան ատեն իր գէմըր ու ձեռքերը սաստիկ վերքեր կընդունինկար փուշերէն ու տատակներէն որոնց մէջէն գազանը կանցունէ կրտանիկոր զինքը : Ուստի ինքըզինքը կորսրված սեպեր է՝ մտածելով որ ամենեկին ազատութեան յոյս մը մնացած չէ . ու հետեւապէս խորհեր է հանդարտ պառկիլ աւոր կուսակը ու իր վախճանին սպասել : Վէյմալ աս միջոցիս իր միտքը եկեր է թէ զոյգ մը ատորճանակ ունի իր մէջքը , որոնց մով գուցէ տակաւին կընայ սպաննել իր թշնամին : Երկուն վազելովը պատճառված իր տկարութենէն քանի մը անգամ աշխատեր է՝ ու չէ կրցեր յաջողիլ . վերջապէս բոլոր իր մնացած զօրութիւնը հաւաքելով ատորճանակներուն մէկը քաշեր ու կենդանին գլխուն շտկեր է ան : Կըրակեր է իր զէնքը՝ բայց ասկից միայն աս յաւաջացեր է՝ որ կենդանին բարկութեամբ իր գլուխը շարժելով՝ որով իր ակունները առաւել ևս թափանցեր են անոր մարմինին , իր ընթացքը արագեր է : Բսկից պատճառված անհնարին ցաւէն մարդը կըրկին մարեր է , ու դարձեալ քանի մը բոպէ բոլորովին անզգայ մնացեր է : Բայց քիչ մը ինքըզինքին գալով՝ մէկալ ատորճանակին զօրութիւնը փորձել ուղեր է , տարբեր տեղէ մը վերաւարելով գազանը . ուստի անիկա իր մէջքէն քաշելով՝ ու անասունին կուշտին բռնելով սիրտին գէմով՝ անգամ մըն ալ կրակեր է . նոյն բոպէին վազրը ինկեր մեռեր է , ոչ ձայն հանելով՝ ու ոչ ելլալու ջանք մը ընելով :

Եւստ ամենայնիւ տակաւին վտանգէ ազատ չէ եղեր մարդը : Կարողութիւն չունի եղեր ձայն հանելու որ իրեն օգնելու հասնովի , ու հետեւապէս՝ թէպէտ և ինքը իր ընկերներուն մօտենալը կըլսէ եղեր , վախցեր է որ չըլլայ թէ անոնք իր ինկած տեղը չի տեսնալով անցնին երթան անկից : Բայց

Եստուծոյ յաջողելովը իր վախին հակառակը պատահեր է , ու ասանկ իր կեանքը ազատեր է : Գէղորէական դարմանով իր վերքերէն բժշկելովը է . և թէպէտ վազրին ակուններովը իր ազգըր փառաւորած ըլլալով վերջը կաղ մնացեր էր , բայց շատ պատճառներ ունէր շնորհակալութեամբ գոհ ըլլալու աս պակսութենէս Եստուծային նախահոգութեամբը ասանկ ազատուելուն համար :

Փոխադրութիւն :

Փոխադրութիւնը զանազան իրերուն կարգին փոփոխութիւնը ու այլայլութիւնն է . և կըսորվեցունէ թէ մէկ կարգ շարված քանի մը զանազան իրեր ուրջափ անգամ կըրնան փոփոխուիլ , անանկ որ ամէն մէկ փոխվելուն տարբեր կերպով իրարու քով շարվին :

Եւրդ՝ աս երկու թուանշանները 1,2 իրարու քով դրվելուն իրենց կարգը երկու անգամ միայն կըփոխվի՝ այսպէս . 1 2, 2 1 : Իրեք թուանշանները 1,2,3 վեց տարբեր կերպերով իրարու քով կընան շարվիլ՝ աւանկ .

Եւաջին—1 2 3

Եւրկրորդ—1 3 2

Եւրրորդ—2 1 3

Չորրորդ—2 3 1

Հինգերորդ—3 1 2

Վեցերորդ—3 2 1

Փոխադրութեանց թիւը զարմանալի կերպով կաճի՝ քանի որ թուանշանները եվելնան . քանզի թէպէտ և 1,2,3 թուանշաններուն մէջ միայն վեց փոխադրութիւններ կընան ըլլալ , բայց 1,2,3,4 թուանշանները քսանըջորս անգամ կընան փոփոխուիլ . ու 1,2,3,4,5 թուանշանները հարիւր քսան անգամ կըփոփոխուին : Եւ միւտուր թուանշանները մէկ կարգ շարված՝ 362,880 անգամ կըփոփոխվին՝ ու տարբեր կերպերով իրարու քով կըշարվին :

Եւ նոյն փոխադրութիւնները կըլլան նաեւ ինչ և իցէ մէկ կարգ շարված իրերու մէջ՝ ինտոր որ ինը միւտուր թուանշաններուն : Օրինակի աղաղաւ մեր երսունըութը զիւրերը աւաններ . և ահա կըգտնանք որ 3 և 4 զիւրերը վեց կերպով կըփոփոխվին՝ այսպէս .

... Բ Գ Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Ծ Կ Ծ Կ Ծ
 ... Գ Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Ծ Կ Ծ Կ Ծ
 ... Դ Ե Զ Է Ը Թ Ժ Ի Լ Խ Ծ Կ Ծ Կ Ծ Կ Ծ

Լս տեղը դնենք նաև Լ. յբուբենին առաջին չորս գիրերուն փոխադրութիւնները :

ա բ գ դ ը Գ ա բ գ ը
 ա գ բ դ ը Դ ա գ բ ը
 ա բ գ դ ը Դ բ ա գ ը
 ա գ բ դ ը Դ բ գ ա ը
 ա գ բ դ ը Դ գ ա բ ը
 ա գ բ դ ը Դ գ բ ա ը
 բ ա գ դ ը Դ ա բ գ ը
 բ գ ա գ ը Դ ա գ բ ը
 բ գ դ ա ը Դ բ գ ա ը
 բ գ գ ա ը Դ գ ա բ ը
 բ ա գ գ ը Դ գ բ ա ը

Լսիկա բացայայտ է, ու զարմացում մը չի պատճառիր իր վրայ : Բայց երբոր բաղմաթիւ չիրերու կամ Թուանշաններու փոխադրութիւնները գանք ստուգելու, շատ պիտի սքանչանանք անոնց աճմանը վրայ : Փոխադրութեանց թիւը կը գտնուի թէ որ մէկ կարգ շարված իրերը սկիզբէն սկսելով յաջորդաբար իրարու հետ բազմապատկենք անոնք :

Առաջ 1 ըստ կարգի առաջինը կը բազմապատկենք 2 ու՛, ըստ կարգի երկուսը աւրտադրեալը 2 ըրողին հետ,
 3 ու՛, ըստ կարգի երրորդը 6 ըրողին հետ,
 4 ու՛, ըստ կարգի չորսը 24 ըրողին հետ, և Է :

Թէ որ մեր ըրած բազմապատկութեանը մէջ չի սխալեցանք նէ՛ մեր Լ. յբուբենին երեսներու թիւը այսչափ փոխադրութիւններու տակ կրնանք 523,026,617,466,601,111,760,007,224,100,074,291,200,000,000 : Երբ՝ զիցուք թէ բոլոր ա փոխադրութիւնները պիտի ըլլան ինտոր որ առջին իրեր կամ չորս գիրերունը ըրինք, ու զիրերը թէ տարադրված և թէ գրված ա՛նանկ մօտ շարվին որ մէկ քառակուսի մօտ նոյն թիւը 100 գիր առնէ : Եւ որովհետեւ մէկ քառակուսի կանգունը 1296 քառակուսի մօտնաջայի է, ա Թիւը 100 ու բազմապատկելով կը գտնանք թէ մէկ քառակուսի կանգուն տեղը 129,600 գիր կառնէ : Ինչո՛ւ Լ. յբուբենին փոխադրութեանցը մէջ եղած բոլոր գիրերը որ այսչափ են՝ 19,874,849,463,730,842,246,880,274,515,802,

823,065,600,000,000 բաժնէ 129,600 ի վրայ, ու քանորդը 153,355,319,936,194,770,423,458,908,300,947,708,839,506 կը ցուցնէ թէ այսչափ կանգուն տեղ պէտք է որ ա փոխադրութիւնները գրվին : Բայց բոլոր երկրի մակերևոյթը է՝ 617,197,435,008,000 քառակուսի կանգուն . ուրեմն մեր հողագունտին պէս 248 470,442,742,860,731,236,864,298 գունտեր պէտք են, որոնց վրայ գրվին Լ. յբուբենի երեսներու թիւը փոխադրութիւնները :

Կը խոստովանինք որ ա անխմանալի աճման վրայ բուն իսկ մենք ալ գրեթէ ապշած մնացինք . և մեր հետաքրքիր ընթերցողներէն կը խնդրենք որ իրենք ալ ա հաշիւը ընեն, ու տեսնան թէ արդեօք մենք սխալեցանք մի : Լս հաշիւին առջին մասերուն մէջ միայն պզտի մէկ սխալը շատ կը հեռացունէ մեզ ճշմարտութենէ հաշիւին վախճանին, ինտոր որ մանկութեան ատեն նիս առաքինութեան ճամբայէն քիչիկ մը խոտորենիս չենք գիտեր թէ մեր կառաջնորդէ մեզի ծերութեան հասնէ ընէս առաջ :

Լս նիւթս բարոյական մտածութեան մը կառաջնորդէ մեզի : Եւ առ անձինք զարմացած են թէ մարդկային ազգին այսչափ միլիոնաւոր բազմութեանը մէջ, այսչափ քիչ անձինք գտնուին որոնց դէմքերը ճիշտ կամ գրեթէ իրարու նմանին : Ինչո՛ւ ընդհակառակը մեզի զարմանալի կը թուի թէ ինչպէս այսչափ սքանչելի նմանութիւն կը տեսնանք մարդոց դէմքերուն վրայ : Մտածէ անդամ մը դէմքին կազմութեանը դանա՛ղան մասերուն վրայ, որ Լ. յբուբենին գիրերէն խիստ շատ է վերին են անոնք : Աւրեմն ինչո՛ւ համար անոնց փոխադրութեանը չափ փոփոխութիւնները ըլլալ չի պիտի յուսանք : Մտածէ մարմինին գունին՝ աչքերուն ու մաղին գունին զանազան ատոմաներուն վրայ . մտածէ աչքերուն՝ ունքերուն՝ ծնօտի ոսկորներուն՝ աւունքերուն՝ շրթունքներուն և ուրիշ մասերուն զանազան ձևերուն ու իրարմէ հեռաւորութեանը վրայ, կղակին ձևերուն՝ ու երեսին բազմապատիկ տարբեր ջիւղերուն կերպ կերպ դրութեանցը վրայ, ու չի պիտի սքանչանանք որ Ստեղծողին մէկ օրէնքը մարդոց դէմքերը այսչափ մէկգմէկու պիտի նմանցունէ, ինտոր որ շատ անգամ ընտանիքի մը մէջ կը պատահին :

Եղբայրութիւն :

Շտեմարանիս 32 երրորդ թուոյն մէջը Սուրճի ծառին պատկերին տեղը սխալելով թէյին պատկերը դրեր ենք : Եւ մայ հոս կրդենք Սուրճին յատուկ պատկերը՝ ու նաև թէյինը , որուն ստորագրութիւնը 34 երրորդ թուոյն մէջն է :

Թէյ :

Սուրճի ծառին սորը՝ ծաղիկը ու պտուղը :

Թէյին ծաղիկը :

Գործարարի իշխանի Բարսեղի ուսուցիչ :

Աստարտինսկ անձիս վրայով փոքր 'ի շատէ տեղեկացուցինք մեր ընթերցողները մեր 36 երրորդ թուոյն մէջը : Եւ ինչոնի ամսօրեայ 'կոր Շտեմարանին մէջը տրը վաճ հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ նոյն անձին հետը անձամբ ծանօթութիւն ունեցող մէկու մը գրվածքներէն քաղված են , որ քանի մը մասին առջի պատմութենէն կրտարբերին :

Աստարտինսկ անձս վարժարանացաւ Գորտովաի Համալսարանը : Ինքը ժանտ ու դաժան բնասորութեան տէր , ու խիստ առանձնասէր և ուսման պարագայով մարդ մըն է : Համալսարանին մէջը առանդրված սովորական վարժութիւններուն վրայ մեծ ջանացողութեամբ թեթև գիտութիւն մը ստացաւ արձեպրայի , ու քիչ մալ երկրաչափութեան և հոնական լեզուի . բայց Համալսարանին մէջի բոլոր ուրիշները իր մէն տգետ ըլլալով իսկ և իսկ հաստատեցին թէ ինքը ուս երկու գիտութեանց վրայ աղէկ հմտութիւն ունի . իր վարժութիւնը կատարելէն ետև Բարսեղի ուսուցիչի դար

ձաւ , ուր որ շուտով իրաւադիտութեան պաշտօնի մէջ մտաւ : Իր անաչառ հաստատութիւնը դատի մը արդարութեանը վրայ իր իմացածին չափ՝ իր արհեստին կողմանէ ունեցած գերազանց սրամտութիւնը՝ ու գիտութիւնը՝ իր քաղաքացոյցը նախապաշարմունքներուն տեղեկ ըլլալը՝ ու հետեւապէս զանոնք կառավարելու ունեցած կարողութիւնը՝ ու անձանթ գիտութիւններու ծանօթ ըլլալու համբաւը մեծապէս հուշակեցին զինքը : Արձեպրայի աւանդութեանցի համաձայն՝ զիրերով բազմապատկութիւն և հանում ընելու կարող ըլլալը , հասարակաց անձանթ զիրերով լեզու մը կարդալը , մաթեմատիկական գործիքներով անկիւն մը չափելը ու մարմինի մը բարձրութիւնը ստուգելը , ու զիտակով Վոստիկութիւնը արբանեակները ցուցնելը Գրանսիայէն դատ Բարսեղի ուսուցիչի բոլոր ուրիշ բնակչացը ճշմարտապէս այնչափ դադարի գիտութիւններէն՝ որչափ որ իր վարժված Համալսարանին մէջններուն ջանացոյց լեզուին դժուարիմաց նշանագիրներուն մի ըստ

միողջ ծանօթութիւն ունենալը, անհնարին բաներուն կարգէն պիտի ըլլար :

Ֆրանսիա իր արհեստակիցներուն վրայ ստացած դերազանցութիւնը, կառավարութեան ատենին անդամը ըլլալուն իր պաշտօնակիցներուն վրայ ալ տարածեց : Բայց նոյն ատենին մնացած երկու անդամները՝ զինուորական կարգին վրայ ներգործութիւն ունենալով ինքը ատենը չեկած յանդգնաբար առաջ վազեց որ անոնք մէկ ղի ձգելով ան ներգործութիւնն ալ ստանայ, միայն իր իրաւադիտութեան ուժովը ու ռամիկ ժողովուրդը իր կողմին շահելովը : Ըննց բրածը կը քամահրէր՝ առանց պատճառի կը հակառակէր ու իր ուզածը կը ստիպէր մինչև որ մէկաները չի կրցան տանել իր յանդնութիւնը : Ինչ հակառակը ինքը առնոց տգիտութիւնը ու համարձակութիւնը ալ երկար տանելու մերժեց : Ինքը իր կողմանէ զըռանք մը, բարկութիւն մը ցուցնելով անոնց վրայ՝ ու մէկաները իրենց կողմանէ յօժարակամ հաճութիւն մը ցուցնելով իր մէկնեւուն վրայ, քաղաքէն վեց մընի չափ հեռու իր փոքրիկ գեղի տունը գնաց առանձնացաւ :

Հոս էր որ ինքը թէպէտ և ծածկաբար՝ բայց կամաց կամաց ու ազդու կերպով իր զօրութիւնը տարածեց զգուշութեամբ շողորդելով ստորին աստիճանի ժողովուրդը, անանկ ցուցնելով անոնց թէ ինքը իշխանութեան հասնելու փոյթ չունի, բայց միշտ միտքերնին խօթելով թէ կառավարութիւնը մեծ անկարգութեան մէջ ինկած է, և անդադար ան ուսմունքներուն պարապելով՝ որ ղիտեր թէ անոնցմով ռամիկներուն մէջը անանկ կոյր և մշտաւատ համբաւ ստացեր էր :

Եւ միջոցիս անանկ պատահեցաւ որ գեղը շատ մօտ կը բնակէի իրեն. ու մէկ իրիկուն մը որսորդութեան ելած ըլլալով անոնկ իր տանը մօտէն անցայ՝ որ բոլոր Սպանիայի գաղթականաց սահմաններուն մէջ ան ժամանակին հասարակ եղած հիւրասիրական եղանակովը ներս հրաւիրեց զիս : Իր խրճիթը ցած ծածկոյթ մը ունէր յարգով ծածկելով, ու բոլորովը նոյն պէս վրան ծածկած ճեմելք մը՝ որ դուրսի կողմը շուք կը պահէր, ու պատերը և պատահանները արեգակին ճառագայթներէն

պահելով՝ ոչ միայն ան աղքատիկ բնակարանը զովացունելու կը ծառայէր, հապանակ հաճոյական շուք մը կուտար ներսի կողմի փոքրիկ գեղջիկական սենեակներուն : Եւ խրճիթը շինված էր խիտ առ խիտ ծառերով, ոտքէն մինչև գլուխը գեղեցկապէս անտառացած. փոքրիկ բլուրի մը ստորոտը : Վաճառի մը արմաւենիներ իրենց շրնորհաշուք ու երկարածիգ տերեւները կը տարուբերէին անոր ղիմացի դաշտավայրին բնական մարգագետիններուն վրայ : Եւ քարի եղեգի ընդարձակ արտ մը ու բամպակի արտ մը տանը մէկ կողմը՝ ու թութակներուն բալմութիւնը՝ շուք և պաշար տուող նարինջի մթնագոյն ծառաստան մը մէկալ կողմը՝ ըստ մասին կը ծածկէին ան փոքրիկ ձորը, որուն մէջը կը կենար նուաստ բայց զուարճալի բնակարանը ան անձին, որ պիտի ըլլար Բարակուայիի Վիկտորըրը ու Բունաւորը :

Արեգակին վերջին ճառագայթները նոյն ժամուն կը մոտային կոր ան խաղաղաւէտ փոքրիկ հովիտին մէջ, ու իրիկվան լուսաճաճանչ գոյներովը կը ներկէին կոր ան ծառախիտ բլուրները՝ որոնց ծոցը թաղված էր ան : Թութակները իրենց դադարներուն վրայ թաւելու կուգային կոր, ու փափաները ամէն կողմերը սփռված գեղեցիկ բնական թաւուտներուն եղերքները իրենց իրիկվան կերակուրը կը փնտրէին կոր :

Չուարձալի երեւոյթ մը ունէր աս տեսարանը՝ արեւադարձի տակը ինկած կլիմաներուն սովորաբար պարզեւած առատութեամբը ու հանդարտութեամբը, որ մարդ պիտի կարծէր թէ Ֆրանսիային առանձնակեաց և ուսումնասիր սովորութեանցը հետ մէկ տեղ աղէկ յարմարեր էին անոր խիտ բլունութիւնը մեղմելու : Բայց այլանդակ փառասիրութիւնը դարանակալ ճիւղի մը պէս իր սրտին մէջը կծկէր պահվեր էր՝ ու պատեհութեան մը կըսպասէր իր որջէն դուրս ցաթկելու, որպէս զի աւերէ ապականէ երկիրը արիւնով, ու սպանութեան և զարհուրանքի տեսարան մը ձգէ անոր բոլորովը :

Վեր ու վար կը պըտըտէր կոր ինքը ան յարգածածուկ ճեմելքին մէջը՝ Սպանիական սովորութեանց համեմատ լոյնարձակ կարմիր վերարկուի մը մէջ փաթթված,

ու դղումէ շինված փոքրիկ բնականիէ մը խողովակով կըծծէրկոր Բարակուայի թէյը : Իր ձեւը էր բարձրահասակ ու նիհար , իր մարմնոյն զոյնը թխագոյն , ու իր դէմքը և վարմունքը դաժանատեսիլ , թէ պէտ և ծանրաբարոյ քաղաքավարութիւն մը յայտնելու հակամիտած հիւր մը ընդունելու՝ որն որ ինքը իմացաւ օտարական ըլլալ :

Լուսջին տղունատուութենէն ետքը բաւական պարտապաշտ էր դէմքը քրննելու , որ խորամանկութեամբ դաժանութեամբ ու սրութեամբ լեցուն կերևար : Իր ամենեւին սեւագոյն մագերը վեհաշուք ճակատէն դէպի ետեւի կողմէն վրայ վար պետութեամբ սանտրված էին , ու գլխուն ետեւի մասէն առատութեամբ գրեթէ մինչև իր ուսերուն վրայ ձգված էին : Իր մըթնագոյն աչքերէն խիստ սուր ու խուզարկու նայեցողածք մը կըծգէր , որ քիչ մը հակառակ կերևային իր պարզ հանդարտ և բնական եղանակին ու խօսակցութեանը : Միայն անորոշ խօսքերով երկրին վեճակին վրայով խօսք բացաւ . ըսաւ թէ ինքը բոլորովին մինակ կապրի , ու իր ազգին քաղաքավարութեանը պէս իր տունը և իր ծառայութիւնը մեզի մատուցանելու պատրաստ ըլլալը յայտնեց :

Լս միջոցէս շատ ժամանակ չանցած կրկին իշխանութեան հասաւ՝ անիկա մշտաւ անագորոյն՝ միապետական ու բոլորովին անզսպելի ընելու համար պէտք եղած բոլոր իր գաղափարները կարգադրած , ու բոլոր իր նախընթաց կանոնները ՚ի գործ դրած ըլլալով :

Երբոր Վրանսիա կառավարութեան անդամը ըլլալու դարձաւ , անատենները Բըլաղայի մայրաքաղաքէն Պուէնս Լյուէսէն գետալան մը խրկըվեցաւ Բարակուայի՝ բաւաւոր ու բնական ակնկալութեամբ անանկ կարգադրութիւն մը ընելու , որ Բարակուայիէն ամենեւին հպատակութիւն մը չի խնդրելով փոխադարձ ու բարեկամական կապակցութիւն մը պիտի հաստատէր քաղաքական իրողութեանց մէջ , բայց մանաւանդ առ երկու սահմաններուն մէջը եղած առևտրական գործոցը մէջ : Պուէնս Լյուէսի առաջարկած որոշեալ դաշնակցու

թիւնը՝ առ երկու սահմաններուն իւրաքանչիւրին սեպհական դրութեանը ու հանգամանքներուն նայելով անանկ յայտնապէս կըպահանջըվէր , որ մարդ պիտի յուսար թէ իսկ և իսկ պիտի կատարվի առ դործը , երկու կողմէն ալ օգուտին ու գաղափարներուն համեմատ պայմանադրութեանց վըրայ հաստատված դաշնադրութեանը դործադրութիւնովը : Բայց բանը շատ տարօրինակ կատարվեցաւ :

Վրանսիա առաջուց իր միտքը հաստատէր էր որ Պուէնս Լյուէսի հետ կամ ուրիշ երկրի մը հետ հաղորդակցութիւն մը չընէ՝ բայց միայն Սեմ Բրիտանիայի հետ . և ասիկա գրեթէ ան նոյն սահմանաւոր սկզբունքներովը ու պայմաններովը պիտի ըլլար՝ որով Չինաստան այսչափ ատեն Թոյլտուութիւն ըրած էր Լնգդիացոյ իր հետը հաղորդակցութիւն ընելու : Վանդի ինտոր որ Չինացիք օտար ազգէ եղողները իրենց պարիսպէն ներս չընդունելով դուրսը առևտրական գործոց համար որոշված տեղեր ունին , նմանապէս Վրանսիա ալ Բարակուայի մայրաքաղաքէն Լստուլընէն (վերափոխութիւն) 240 մղոն հեռու Նիմպուկո կոչված տեղ մը վաճառանոց պիտի հաստատէր , ու իր առևտրական դաշնակիցներուն Լնգդիացիներուն Թոյլտուութիւն պիտի տար ան նոյն տեղը բերել իրենց ձեռագործ վաճառքները , ան պայմանովը՝ որ նաև զէնքեր ու պատերազմական պաշարներ ալ հոն բերին : Լս միջոցիս նաև իր միտքը հաստատեց որ իշխանութեամբ իր հետը հաւասար պաշտօնակից եղողներէն ազատ մնայ . ու կեղծաւորեցաւ թէ Պուէնս Լյուէսէն եկող դեսպանին պատասխան տալու ատեն ունենալէն առաջ հարկաւոր է որ ազգային Մեծ ժողովը հաւաքէ , որն որ պիտի կողմըվէր ամեն գաւառներուն ժողովուրդին մէջէն ճըշդիւ և զգուշութեամբ ընտրված տեղակալներովը : Լս այսպէս առ նպատակիս համար հրաման հանեց անանկ ճամբով մը՝ որ իրեք ամիս պէտք էր ան տեղակալներուն մէկ տեղ հաւաքմանը : Միջանկեալ ժամանակը յաջողակ կերպով մը գործածեց իր քաղաքացիներուն մէջ Պուէնս Լյուէսի վրայ բնականաբար տարրադրած թշնա

մուծիւնը գրգռելու և ելելցունելու՝ թափափուկ զինուորական կարգին վրայ հըրամայող գործակալները իր օգուտին համար իր կողմին շահելով, հետզհետե մայրաքաղաքը համնող աղգային գործակալներուն հետը անձամբ և բնտանեբար ծանօթանալով, ու գործակալները որ աստիճան մարդոց կը պատահէին ըլլալ նէ՝ նոյն մարդիկը պաշտպանելու ու քաջալերելու մեծամեծ բայց անորոշ խոստումներնելով իր փառասիրութիւնը հաճեցունելով ու իր տուփանքը արծարծելով: Օգնական արգելքներով որ իրմէն ըլլալ չէին երևար, բոլոր գործակալները Մասումբէիոն հաւքովէին հետքն ալ ժողովին բացվիլը սահման ված ժամանակէն երկու ամիս անդին ձգեց: Բայ Զամբուս ոչ միայն պատեհութիւն ունեցաւ իրեն կուսակիցներ ելելցունելու՝ իր համախոհները քաջալերելու ու երկմիտները որոշելու, հապա անանկ դժուարութիւն և ստակի վատնում բերաւ մայրաքաղաքը հաւքովող խեղճ գործակալներուն վրայ, որ Վաանսիային թելադրութեամբը միտքերնին որոշելով պնդեցին թէ Դողովին առջի բացված օրը՝ գործը կարգի դնեն ու անանկ իւրաքանչիւրը իրենց տեղը պրուին:

Կապած ձեռքերով ու ոտքերով ինքը զինքնին և իրենց երկիրը ան մարդուն ձեռքը յանձնեցին՝ որ ան իրենց տուած իշխանութիւնը պիտի գործածէր իրենց վաճառականութիւնը ոչնչացունելու՝ իրենց երկրագործութիւնը աւերելու՝ ստորին աստիճանի ժողովուրդը դրեթէ գերի ընելու՝ ու երկիրն մէջը սակաւիկ կնչ ուժ հարստութիւն կամ գիտութիւն ունեցող բոլոր մարդիքը գետինը կործանելու՝ բանտարգելու կամ սպաննելու:

Միտխաճան պիտի ըլլայ մի ըստ միոջ պատմել աս տեղը ան չնչին՝ անարգ՝ բայց որոշված ու կանոնաւորված արուեստները, որոնցմով Վաանսիա հիմայ իր ահաւոր զուրութիւնը գործածելու սկսեց: Իր առջի հոգը եղաւ՝ ժողովուրդին մէջը գտնւված բոլոր ղէնքերը՝ մինչև անգամ իբրև անպիտան մէկ զի ձգված հրացաններ իր անմիջական պահպանութեանը տակ առնել: Պահպաններուն թիւը շատցուց, ու հազար

րապետութենէ վերագոյն բոլոր աստիճանները վերցուց: Վաանսիա ինքը եղաւ զինուորներուն գունդին հրամանատարը՝ զօրագլուխը՝ Թշակատուն՝ ոստիկանը՝ ու զերծակապետը: Մէկ հրացան մը դուրս չէր տրվէր բայց թէ իր ձեռքովը: Վաանսիա զինուորներուն գլխարկները ու վերարկուներուն զարդերը ոչ միայն կը ձևացունէր՝ հապա նաև ինքը անոնք կը պարմարէր՝ կը պահէր ու կը բաժնէր: Իր պահապանաց գունդին գրեթէ ամէն մէկ անձին հետը ոչ միայն ինքը անձամբ հաղորդակցութիւն կը նէր, հապա նաև կը ընուցանէր՝ կը շորորթըրթէր՝ իր ձեռքովը վարձքերնին կը հատուցանէր ու կը փայտիայէր զանոնք: Նոյն տեսնը անոնց մէջը հաստատ ու մշտապես նախանձութեան ոգի մը ու իր շնորհացը և պաշտպանութեանը ապաւինելու օէր մը ձգեց: Իր աս զիջումը համարձակութիւն տալը հասարակ զինուորներուն վրայ սկսեց ու հետզհետե բոլոր աստիճանաւորներուն վրայէն՝ հնչապետին՝ տանապետին՝ զըրօշակակիրին՝ տեղակալին վրայէն արկնեցուց անիկա, մինչև որ հազարապետին վրայ բոլորովին սպաւեցաւ ան: Բայց և այսպէս ստորակարգեալ պաշտօնեաներուն ու հասարակ զինուորներուն շնորհված պատուոյն հակառակը ներգործեց իշխանը, զինուորներէն և ստորակարգեալ պաշտօնեաներէն պահանջելով որ հազարապետին հրամաններուն կատարեալ հնազանդութիւն ցոյց տան: Բնանկով հազարապետը Վաանսիայի ձևացուցած զազափարները չի հասկընալով, առանց բարոյապէս իշխանութիւն մը ունենալու ճշմարտապէս հրամանի տէր ըլլալ կը գտնար զինքը, ու զինուորը ինչպէս ըլլալը չի տեսնալով անանկ կը զգար՝ որ թէ պէտ պարտի հնազանդիլ իր հազարապետին և իր ուրիշ բարձրագոյն վերակայուներուն՝ Վաանսիային հաճոյանալու իբրև մէկ պայմանը, և սակայն թէ որ հազարապետը կամ բարձրագոյն վերակայուներուն մէկը զգուշ չի կենայ նէ, Վաանսիա շատ դիւրութեամբ պիտի կարենայ ան զինուորը անոր տեղը դնել: Վաստի մէկ կողմանէ իւրաքանչիւր բարձրագոյն վերակայու անմիջապէս իրեն տակը եղողին վրայ ունեցած նախանձութեամբը աշաւուրջ զգուշութիւն

մը կընէր անոր վարուցը , ու թէ որ պզտիկ
կը անկարգութիւն մը ընէր անշուշտ իշ-
խանին ականջը կը հասցունէր ան : Մէկալ
կողմանէ Ֆռանսիային թելադրութեամբը
ստորակարգեալ պաշտօնեաներուն ու սոս-
կական զինուորներուն յառաջանալու յոյսը
ժիր կը պահէր զանոնք իրենց պարտաւորու-
թիւնները կատարելու , և հաւասարապէս
պատրաստ՝ բարձրագոյն պաշտօնեաներուն
իրենց պարտաւորութիւնէն խոտորելը իս-
կոյն իշխանին իմացունելու : Աոյն ատենը
զինուորական կարգին մէջ գլուղութիւն մըն
ալ ձգեց որով գունդին մէջի իւրաքանչիւր
անձը՝ մինչև անգամ ամենէն նուաստը ,
ինքըզինքը յարգութեան մասին ո՛ր և իցէ
լոկ քաղաքացիէ մը բարձրագոյն բլալ
կը կարծէր :

Ուստի աս միջոցիս փողոցներուն մէջը
պըտրտած ատենդ անհնար էր որ դէմդ
եղող զինուորը դիտմամբ չի զարնվեր քե-
զի : Վիւարկդ վար առնել կուտար գլու-
խէդ , կը ծիծաղէր վրադ , կը նախատէր
քեզ ու ստակ կուգէր քեզմէ : Ամէն մար-
դու տունը կը մտնային բռնութեամբ : Ֆը-
ռանսիա ատեն ատեն կը զսպէր անոնք , է-
վելօք անոնց իմացունելու թէ ինքը մինչև
անգամ իրեն քաջախիւսած զինուորական ա-
ղատութեամբ վրայ ալ անպայման իշխա-
նութիւն ունի , քան թէ բարեբարելու կամ
երախտիք մը ընելու և կամ հաճոյանալու
անոնց՝ որոնք որ անանկ կը տանջուէին ան-
կից :

Ասկից ետքը Ֆարսիկուայի սահմանա-
գրութիւններէն դուրս ինկած բոլոր տեղերուն
հետը , թէ վաճառականութեան և թէ
թղթակցութեան հազորդակցութիւնները
կը տրեց : Մէկ հողի մը չէր թող տրվէր
իւր սահմանը մոտալ կամ անկից ելլալ ,
մէկ բեռ մը վաճառք չէր կրնար դուրս
խրկելվել . բոլոր սահմանին վրայ մեռեալ
և ահարկու լուռութիւն մը կը թաղաւորէր ,
որպէս թէ ան տեղը գործըվելու աղէտալի
ու զարհուրելի տեսարանները մարդկային
քննութիւնէն ու զիտութիւնէն ծածկելու հո-
մար : Վաւերուն երթեկութիւնները ալ
չէին զարդարէր գետը , և ոչ ալ վաճա-
ռականութեան կը ծառայէին . երկրին դուրս
խրկելվելու բերքերը վաճառատուններուն

մէջը կը փոխէին . ծխախոտը ալ չէր բուս-
նէր որովհետեւ չէր փնտռվէր . թէյը դուրս
չէր խրկելվէր՝ անոր համար չէր ժողվել .
շաքարի եղէգը մշակողը դադարեցաւ իւր
աշխատութիւնէն . հազաւոր քաջաւորջ ու
գործունեայ մարդիկ անխնամ ու դատարկ
հասարակութեան վրայ մնացին , ու չքա-
ւորութիւնը երկրին բոլոր երկայնութեանը
ու լայնութեանը վրայ տարածեցաւ : Քը-
սանըմէկ տարի անցաւ քանի որ Ֆռանսիա
ուրիշ կողմերուն հետը բնական հաղոր-
դակցութիւն ունենալէն արդիւնեց երկիրը .
ու ան միջոցին մէջը բնակիչները ոչ միայն
հրաժարեցան ճարտար և յաջողակ գործ-
քերէ որոնցմով երբեմն իրենց շահեկան վա-
ճառակութիւնը կը յառաջացունէին , հասար-
նակ ծուլութիւն մոլութիւն և թշուառու-
թիւն՝ ու ծառայական անզգայութիւն և ի-
րենց վիճակին վրայ բոլորովին անհոգու-
թիւն մը հասաւ վրանին : Աոյն ատենը ան
երկիրներն ալ՝ որոնց առաջ թէյ ու ծխա-
խոտ կուտային , կամ անոնց գործածութիւնէն
հրաժարեցան և կամ ուրիշ տեղերէն բերել
կուտային զանոնք . անանկ որ Ֆարսիկուա-
ցոց թշուառութիւնը ոչ միայն ներկայ է՝
հապա ապառնիին ալ պիտի ձգվի , որով
հետեւ իր վերնալէն ետքն ալ մեծ ջանա-
ցողութեան ու վերստին գործողութեան կա-
րօտ է գործքերը առջի վիճակին խօթելու :

Ֆռանսիա գաւառէն դուրս բոլոր հա-
ղորդակցութիւններէն ինքըզինքը ազատած
բլալով՝ հիմայ սկսեց յառաջանալ բոլոր
ներսիները լուեցունելու : Վախ և առաջ
ամենեւին սեռոյ պատճառանքներով՝ ու ան-
կէ ետեւ բոլորովին առանց պատճառի սկսեց
հարցուփորձ ընել քննել ու հաստատել
քաղաքական ատեան մը՝ երկրին մէջը քի-
չիկ մը անունի տէր եղող մարդոցը առան-
ձին գործքերուն խօսքերուն և մինչև անգամ
նայվածքներուն վրայ : Մէկ մարդ մը Պուէ-
նօս Վյուէս գիր խրկելուն համար կը բռնը-
վէր , ու մէկալը ան նոյն տեղէն գիր մը ըն-
գունելուն համար : Արբեմն կառավարու-
թեան առջի անգամներուն հետ խօսելը յան-
ցուորութիւն էր , ու երբեմն վաճառակա-
նութեան խապաւ վերնալուն վրայ վշտանա-
լը : Ասանկ յանգնութեամբ անախտան
թղթակցութիւններ ու շարակրատութիւն

ներ ընողները իրարու ետևէ կրքանտարգը վէին՝ ու խսկոյն կըսպաննէին: Իրենց բարեկամները ու ազգականներն ալ շատ անգամ նոյն դժբաղդութեանը կը պատահէին՝ իրենցմէ առաջ անժամանակ վախճանի մը համողին մահուանը վրայ վշտանալնուն համար: Ընկէ ետև աններելի յանցաւորութիւն էր մինչև անգամ երկար ատենէ բան տարգրված անանուն ու սովալլուկ կորսը ված մէկուն վրայով հարցում մը ընելը՝ որն որ իշխանին տհաճութեամբ ան վիճակին հասած էր: Ընդհանրէ Գոմէց անունով գեղեցիկ երիտասարդ մը որ շատ տարիէ ՚ի վէր իմ դորժերուս մէջը կը ծառայէր, միայն իր քաղաքացիներէն լաւագոյն գիտութիւն ունենալուն և անոնցմէ հվելի ազատ հարցումներ ընելուն պատճառով, ու դաւառէն դուրս բնակող մարդոց հետ հաղորդութիւն ու թղթակցութիւն ընելուն համար, իր մօրը ու բրոջը ձեռքերէն յափշտակվեցաւ՝ բանտը դրվեցաւ՝ շղթայով գետինը կապվեցաւ՝ բանտապետէն զատ ուրիշ մէկու մը հետ հաղորդակցութիւն չէին և մինչև անգամ իր անձը մաքուր պահելու միջոցներէն զերկրեցաւ, մինչև որ համբերութեան ու բանականութեան տեղը յուսահատութիւնը տիրեց իր վրայ, և ողբալի անձնասպանութեամբ Վռանսիային անհիմն բայց դժնդակ տհաճութեանը զոհ մը եղաւ: Ըհա այսչափ երկար ու այսչափ մեծ էր բարեգործ և աւաքինի մարդոց աս հալածումը՝ որոնք երկրին մէջը մը նացած միայն քանի մը յարգիները էին, որ հիմայ ան կարգէն մէկ տուն մը չի կայ որ չի լայ չողջայ հօրը կամ երկանը և կամ եղբօրը կորստեանը վրայ, և մանաւանդ միշտ ընտանիքին ան անձին վրայ որ անոր մեծ զարդը համարված էր:

Վռանսիա դուրս ելած ատենը սովորութիւն ունի հարիւր կոնգունի չափ հեռաւորութեամբ իր առջևէն երկու պահապան խրկել. բնակիչները աս պահապանները իրենց տանը առջևը տեսնալնուն կը հաւկընան՝ որ կամ բոլորովին գոցելու են իրենց տանը դռները և կամ բոլորովին բաց ձգելու են. թէ որ մէկը բաց ձգելու ըլլայ իր դուռը, պարտաւոր է ինքը դուրսը փողոցը կանգնել: Ըսիկա անոր համար է որ

չըլլայ թէ մէկը կիսաբաց դռան մը ետևը պահվի իշխանը զարնելու համար. բայց իրօք կը թուի թէ միայն իր հնարագիտութիւններուն մէկն է ան, որով իր կառավարութեանը տակ եղած իւրաքանչիւր մարդու կողէ իմացունել թէ ինքը բացարձակ տէր և իշխան է: Վարակուայիի մէջ Վռանսիայի չափ աղէկ չի գիտէր թէ ինքը աղղու կերպով մը դադարեցուցած է ապստամբութիւնը ու զաշնակցութիւնը: Ինքը ամէն մէկուն բազուկը առանց ուժի ձգած է, ու իր ցուրտ սրտին համեմատ համար ան բազուկին բաւական զօրութիւն տուող ամէն եռանդը տիրապէս նուաճած է:

Չի կայ բան մը որ հվելի յայտնապէս ցուցնէ ան նրբամտութիւնը ճարտարութիւնը ու պնդութիւնը՝ որով Վռանսիա իր կառավարած ժողովուրդը ծառայական երկիւղի մէջ նուաճեց, քան թէ աս բանը թէպէտ և թուով 300,000 անձանց վրայ կիշխէ, բայց իր կազաւորեալ պատերազմական զօրութիւնը 3000 մարդոցմէ հվելի չէ:

Բայց նոյն օրինադրութեան կարգը՝ մեր բնութեանը մեծապէս գրգռիչ սկզբունքներուն վրայ հիմնված՝ յոյսը ու երկիւղը՝ որ իր սակաւաթիւ զինուորներուն կարգին մէջը խօթեց, նոյնը բոլոր հասարակութեան վրայ ալ տարածեց: Կառավարութեան մէջը բոլոր գործակալները իրենց պաշտօնէն հանեց բացի անոնցմէ՝ որոնք միայն հասարակ մեքենական գործերու կը պարապէին, ու ժողովուրդին ամենանուստ անդամներն ալ կընային կատարել առ գործերը: Ինքն էր իրեն Եկամտի պաշտօնատարը՝ Օհնուբական գործոց վերատեսուչը՝ մաքսապետը: Ընչան գեղի մը աննշան հրամանատարը առանց յայտնապէս հրաման ունենալու իշխանէն կարող չէր իր թմբկահարին կամ սրնգահարին վարձքը վճարելու: Ինքն էր բուն իսկ ան առանցքը՝ որուն վրայ կը դառնային կառավարութեան մեքենային բոլոր մասունքները. ինքն էր միանգամայն ան ձգողական կենդրոնը որուն որ կը դիմէին ամէն ծանրութիւն ունեցող բաները, ու ան կէտը ուսկից կը ծագէին բոլոր մեծ ու պզտիկ հասարակութեան գործերը: Նոյն ատենը կը կեղծաւորէր թէ միշտ

գործակալներ ու օգնականներ կրփնտրուէ-
կոր . ու իր գործոցը մէջ խիստ նուաստ
անձը կըսկըսէր յուսալ թէ կարելի է որ
իր պաշտօնատարը կամ քարտուղարը ըլ-
լայ : Եւ ինչպէս որ իր բոլորտիքը եղողնե-
րուն յոյսը ասանկ կարթըննար , անանկ ալ
ընդհակառակը անոնց վախը կէվէ շար ,
որ չըլլայ թէ կառավարութեան մէջ պաշ-
տօն մը ունենալուն տեղը մէկ օր մը ինքը
զինքնին բանտը կամ կախաղանին տակը
գտնան :

Եւ ինչպէս մը ինքը մէկը բանտարդեց , ո-
րուն համար մէկ մարդ մը՝ իր սիրելին կար-
ծրված , համարձակեցաւ միջնորդութիւն
ընել : «Պարոն» , ըսաւ իշխանը . «Ես
զքեզ իմ բարեկամս ըրի՝ չէ թէ քու աբ-
ժանաւորութեանդ համար , հապա որ ես ա-
նանկ ուղեցի : Զիմայ դուն կը ջանասկոր
հրամայել ինծի , ու ան մարդուն կողմանէ
խօսելով՝ որ գիտես թէ իրաւունքը դատա-
պարտեց զինքը , իմ դատողութիւնս կըլան
դիմանես : Եսանկով դուն անոր դատը կը
պաշտպանես ու անոր դադախարները կար-
դարացունեսկոր : Գնա ուրեմն իր եղած տե-
ղը» : Ու առանց ուրիշ խօսքի մը անիկա
առանձին բանտ մը խրկեց՝ որ կից էր անոր
ուր որ կըլինար ան միւս անձը որուն ա-
զատութեանը համար անանկ անխոհեմութեան
թեամբ և անօգուտ տեղը ջատագովութիւն
ըրաւ :

Հազարապետի մը տեղակալը իշխանին
մտադածին կողմնականութեանը աջակնե-
լով համարձակեցաւ չի հնազանդել իր մե-
ծին , և ասանկ ընելուն պատճառը ան է կը
սէր որ իշխանը էվելի կըսիրէ զինքը քան
թէ հազարապետը : Վրանսիա ասիկա լսելուն
մէկ խօսք մը չըսաւ տեղակալին . բայց հը-
րաման ընելով որ զինուորներու հանդէս մը
ըլլըվի՝ ինքը անձամբ գնաց խեղճ տեղա-
կալին քով , ու զօրքերուն կարգէն դուրս
քաշելով զանիկա՝ աս կերպով խօսեցաւ ի-
րեն : «Ես զքեզ մուրացկան մը գտայ ու
գործակալ մը ըրի . ես հիմայ քեզ գէշ
վարքի տէր գործակալ մը կըգտնամ , ու
եւ կըխրկեմ քեզ աղէկ վարմունքի տէր
մուրացկան մը ըլլալու . և թէ որ դուն ա-
տիկա ալ չի կրնաս ընել , կոճեղներու
մէջ կամ էվելի գէշ տեղ մը պիտի դնեմ

քեզ» : Եւ խօսքին վրայ տեղակալը իր
պաշտօնին հանդերձներէն մերկացունել
տուաւ՝ մուրացկանի հանդերձ հազուց ա-
նոր ու զօրքերուն գունդին մէջէն թմբուկի
ձայնով դուրս քշեց զանիկա :

Եւ պատմութիւնը թարգմանելէս ետ-
քը անգղիարէն լոյ գիրի մը մէկ նոր թու-
ոյն մէջ կարդացինք , թէ՛ «Վրանսիա Իա-
րակուայի իշխանը կըսվի թէ վերջապէս
ճշմարտապէս մեռած է : Ինքը 1758 ին ծը-
ներ էր . իր հայրը Գաղղիացի էր , բայց
ընդհանրապէս կըկարծըվէր փօթութեան
ըլլալ՝ որ առաջ Պառզիլեա գաղթեց ու
ետքը Բարակուայի , ուր որ ամուսնացաւ
ու մեծ ընտանիքի մը տէր եղաւ : Ս'եռնող
իշխանը սկիզբէն իր ծնողքը եկեղեցական
ընել խորհէր էին , բայց ինքը անիկա չու-
զելով իրաւագիտութեան հետեւեցաւ : 1814
ին Բարակուայի իշխան կարգըվեցաւ , և
նոյն պաշտօնը պահեց մինչև իր մահը որ
քանի մը շաբաթ առաջ պատահեցաւ , թէ-
պէտ և իր վերջին իրեք տարիներուն մէջ
գերեզմանին գլուխը կըտատանէրկոր ինքը» :

Ոչխարին արդիւն իմաստը՝ Խեղդ :

Ոչխարին տարիքը իր առջևի ակումները
քննելով կրնայ իմացվել : Եսոնք ութը
հատ են , ու առջի տարին կելլեն . բոլորն
ալ մանուրտիկ : Երկրորդ տարին երկու մե-
ջնները կիյնան ու իրենց տեղը երկու նոր
ակումներ կելլան , որոնք զիւրութեամբ
կրնան որոշվել մէկալներէն մեծկակ ըլլա-
լով : Երրորդ տարին ուրիշ երկու ակում
կիյնայ երկու կողմէն մէյմէկ հատ , ու ա-
նոնց տեղը երկու մեծկակ ակումներ կելլեն .
ուստի հիմայ չորս մեծկակ ակումներ կան
մէջ տեղը՝ ու երկերկու մանր սուր ակում-
ներ երկու քովը : Չորրորդ տարին մեծ-
կակ ակումները վեց հատ կըլլան , ու միայն
երկու հատ պզտի ակումներ կըմնան իւրա-
քանչիւր կողմը մէյմէկ հատ : Զինգերորդ
տարին մնացած ան երկու սղտի ակումներն
ալ կիյնան , ու առջևի ակումներուն բո-
լորն ալ մեծ կըլլան : Ահեցերորդ տարին
բոլորն ալ կըսկըսին մաշիլ , ու եօթնե-
րորդ տարին՝ երբեմն ալ անկից կանուխ
ոմանք կիյնան կամ կըկորտորին :

Լսաւո՞ւմ էր ա՛մէն գործաւորո՞ւն մէջ կէրեալ :

Գերմանիայի ան զուարճալի մասը որ ի՛այն գետին վրայով կիյնայ , երևելի պալատ մը կայ . որ այս գետին արեւմտեան ելիւրճներէն երբոր անցնելու ըլլա՞յ կը տեսնես մէկալ ղին անոր հնուց մնացած աշտարակները , որ իրեն չափ հին երեւոյթ ծառերուն անտառներէն վեր բարձրցած է : Բաւաւստուն տարիի չափ առաջ՝ առ պալատին մէջ աղնուական դուքս մը կը բնակէր . այս դուքսը մէկ հատիկ որդի ունէր . որ չէ թէ մինակ իր հօրը միւիթարութիւն էր , հապա՞ բոլոր իր հօրը կալուածքին մէջ եղողներուն մեծ ուրախութիւն մը :

Եղաւ որ , առ երիտասարդը մասնաւոր պատճառով մը տեղ մը գացած ըլլալով , ան միջոցը Գաղղիացի աղնուական մը հոն եկաւ դուքսին հետ տեսութիւն ընելու . և երբոր պալատը հասաւ՝ սկսեց իր երկնաւոր չօրը սքանչելի անունը ան կերպով պարագ տեղը գործածել , որ ծեր մարդը ըսելուն տակնուկոյ եղաւ : Ընոր համար դուքսը անիկա յանդիմանելով մը ըսաւ . «դուն չէ՞ս վախնար՝ առ կերպ խօսելովդ ան վերը թաղաւորող Լստուածը բարկացունէլէն» : Պատասխանեց Գաղղիացին «թէ ինքը զԼստուած չի ճանչնար . պատճառն որ բնաւ զանիկա չէ՛ տեսեր» : Դուքսը Գաղղիացիին խօսքին մէկէն պատասխան չի տուաւ . բայց հետեւեալ առտուն՝ անիկա իր պալատին և պարտեղներուն մէջ պըտըտցունելով՝ պինտ առաջ ցուցուց անոր խիստ գեղեցիկ պատկերք մը , որ պատէն կախված էր : Գաղղիացին զարմացաւ պատկերքին գեղեցկութեանը վրայ , և ըսաւ , «այս պատկերքը գրողը ով է նէ , շատ լաւ գիտէ իր գրիչը բանեցունելը» : «Իմ որդիս գծեց այս պատկերքը» ըսաւ դուքսը :

«Ուրեմն քու որդիդ քաջ վարպետ է» ըսաւ Գաղղիացին :

Ընկէ հտեւ դուքսը իր հիւրին հետ պարտեղին մէջ մտաւ . և շատ գեղեցիկ ծաղիկներ , և աղէկ մշակված ծառեր ցուցուց անոր :

«Լս պարտեղին մշակը ով է» հարցուց Գաղղիացին :

«Իմ որդիս» պատասխանեց դուքսը , անիկա ամէն ծառէն և ամէն բոյսէն կը հասկընայ» :

«Ղշմարիտ» ըսաւ Գաղղիացին , «Լս առոր վրայ շատ մեծ համարում մը պիտի ունենամ շուտով» :

Ընկէ հտեւ՝ դուքսը մօտերը գիւղ մը տարաւ զանիկա , և պղտիկ մաքուր խուց մը ցուցուց անոր . ուր տեղ իր որդին վարժատուն մը շինել տըվեր էր փոքրիկ տղաքներուն համար , որոնց հարերը ու մարերը մեռած էին . ու հոն առաւ զանոնք , և ամէն կերպով իր ծախքովը հոգ կը տանէր : Ընտանը մէջ եղած տղաքները անանկ հանգիստ և խնտում երեսով կերեւային , որ Գաղղիացին շատ հաճեցաւ . և երբոր ետ դարձան պալատը հասան , ըսաւ դուքսին «դու ի՞նչպէս երջանիկ մարդ մըն ես , որ ասանկ աղէկ որդի ունիս» :

«Ուսկէ՞ ղիտես , որ ես ասանկ աղէկ որդի ունիմ» :

«Ինչու որ անոր գործքերը տեսայ , և ղիտեմ որ , անիկա աղէկ և խիստ վարպետ մէկ մը ըլլալու է , թէ որ քու բոլոր ցուցեցածներդ անոր գործքերը ըլլան» :

«Բայց դուն անիկա բնաւ չի տեսար» :

«Չէ . բայց ես անոր գործքերուն նայելով աղէկ կը ճանչնամ ղինքը» :

«Իրաւ ես» պատասխան տուաւ դուքսը . և ասանկ է , որ ես ալ մեր երկնաւոր չօրը բնութիւնը կրնամ որոշել , և անոր գործքերէն կիմանամ որ անիկա ամենիմաստ և ամենակարող և ամենաբարի Լսակ մըն է» :

Գաղղիացին առ նախատիւքին զօրութիւնը իմանալով , անկից հտեւ հոգ տարաւ հեղ մըն ալ չի սրդողցունել ան աղէկ դուքսը իր անվայել խօսքերովը :

Խաճենելու սովորութիւնն ունեցող յիւնի գէղը :

Ըրժանահաստ անձն մը կը պատմէ թէ ինքը Լզիպտոսի մէջ տեսեր է որ խաճենելու գէշ ու նակութիւն ունեցող ձիերը առ մոլութենէն կը ըրժչկեն՝ խաճենելու ջանք ըրած ասոնք կրակին վրայէն նոր առնելով՝ ոչև սրի սրունք մը անոր բերնին տալով , տաք տաք միսը խաճենէն ձիուն զգացած ցաւը պատճառ կը լլայ որ քանի մը անգամ առ դասը առնելէն ետքը իր չար ունակութիւնը ձգէ :

Վրիստոսի անդամալոյծը բռնելու :

Սարգոս . ք . 1—12 :

Եւ նորէն կախառնայում մտաւ խանի մը օրերէն ետեւ . 2 « Եւ լըսվեցաւ որ տունն է . և շատերը ժողովրդեցան՝ անանկ որ ալ տեղ չի կար ոչ դռանը քովերն ալ . ու կը խօսէր անոնց Վրիստոս ըստին : 3 Եւ կուղային իրեն՝ չորս մարդով վերցուցած անդամալոյծ մը կը բերէին : 4 Եւ երբոր բաղմուն թեհէն չէին կրնար մօտ գալու անոր , քակեցին ծածքը ուր որ Յիսուս էր , ու առիքը որ բացին , մահիճը վար իջուցին՝ որուն մէջը անդամալոյծը կը կենար : 5 Եւ Յիսուս երբոր անոնց հաւատքը տեսաւ՝ ըսաւ անդամալոյծին , Որդեակ՝ քու մեղքերդ ներվին քեզի : 6 Ու կարդացողներէն մէկ քանին կային՝ որ հոն նստեր էին , և իրենց սրտին մէջ կը խորհէին , 7 Ի՞նչ է սա , որ ասիկա հայհոյութիւններ կը խօսի . ո՞վ կրնայ մեղքը թողուլ , բայց Վստուած միայն : 8 Եւ Յիսուս իմացաւ իր հողիւն մէջ՝ որ անանկ կը խորհէին սիրտերնուն մէջը , ու ըսաւ . Եւ ի՞նչ կը խորհէի սիրտերնունդ մէջը : 9 Ո՞րը դիւրին է , անդամալոյծին ըսել՝ Վրիստոս մեղքերդ ներվին քեզի , եթէ ըսել՝ Եւ ի՞նչ , մահիճը առ ու տունըդ դնա : 10 Բայց որ կարող ըլլաք դիտեալ , թէ՛ Որդին մարդոյ իշխանութիւն ունի երկրի վրայ մեղքերը ներելու . (ըսաւ անդամալոյծին) 11 Վրիստոս կը ըսէ , Եւ ի՞նչ , մահիճը առ ու տունըդ դնա : 12 Եւ ելաւ , շուտ մը իր մահիճը առաւ ամենուն առջեւը « Եւ ելաւ , անանկ որ ու մէնը զարմացան , և փառք տըւին Վստուծոյ՝ ու ըսին , թէ՛ Վստանկ բան ամենեւին չի տեսներ :

Սեփարիս :

Եւ պատմութեան մէջը կը գտնանք հաւատքի մէկ նշանաւոր օրինակ մը . բայց որուն էր սա հաւատքը , անդամալոյծ մարդուն՝ թէ իր բարեկամներուն . շատ հաւանական է , որ ինքն ալ ու զինքը տանողներն ալ հաւատք ունէին , ինչպէս որ կերեայ հինգ համարին մէջը :

Եւ ինչ՞ անդամալոյծին հաւատքը նախ՝ կենդանի էր , ու երկրորդ՝ զօրաւոր : Կենդանի էր , որովհետեւ ներգործեց իր ներսիդին ու պտուղ բերաւ . ինչու որ ինքը

հաւատարմ ինքընքը բուն իր տունէն մինչեւ Տէրոջը եղած տեղը տանիլ տըւաւ . և ոչ միայն այդչափ՝ հապա շատ էվելի դուրս թիւնով ներգործեց իր կենդանի հաւատքը . ինչու որ դռանը քովերը բաղմուն թեհն պատճառով Յիսուսին մօտ գալու չի կրնալով « քակեցին ծածքը ուր որ Յիսուս էր ու առիքը որ բացին մահիճը վար իջուցին որուն մէջը անդամալոյծը կը կենար » : Եւ օրինակէն կը հետեւի թէ մեր հաւատքը կենդանի ու զօրաւոր պարտի ըլլալ՝ չէնէ մեռած է և անօգուտ :

Սարգոսէր Տէրը չի մերժեց անդամալոյծը , անոր անվայելութեամբ իրեն մօտենալուն համար , հապա անուշ խօսքով ընդունեց անիկա՝ ըսելով « Որդեակ՝ քու մեղքերդ ներվին քեզի » պատճառն որ իրենց հաւատքը տեսաւ : Եւ ինչպէս ասիկա մեղքը կը խորհուրդէ թէ հաւատքը շատ հաճելի է մեր Տէրոջը . ուրիշ մեղաւոր մը երբոր կը զգայ իր մեղաւոր ըլլալը և թողու թեան մեղաց իր կարօտիլը , ի՞նչ ընելու է , ճիշդ ան խեղճ անդամալոյծին պէս շուտով թող երթայ Վրիստոսին , ու անտալ բակոյս Վրիստոս պիտի ընդունէ զինքը : Սեփարիս թէպէտ և խիստ մեղաւոր էր , բայց համարձակութեամբ կրնանք մօտենալ մեր Վրիստոսին քովը , դիտելով թէ բոլոր ուրիշ մեղ սիրողներէն էվելօք ինքն է որ մեղ մեծապէս կը սիրէ , ու թէ մեղի օգնելու բոլորովին պատրաստ է և ուրիշ բան չի պահանջէր մեզմէ , միայն թէ բոլոր մեր մեղքերուն վրայ զղջանք ու հաւատանք իրեն խոնարհ ու համարձակ հաւատքով մը : Ինքը մեզմէ չի փնտռէր մեր արժանաւորութիւնը , միայն կրնայի մեր կարօտ ըլլալուն . ինչպէս որ ինքը կը ըսէ « յիշեալուն բժիշկ պէտք չէ , հապա հիւանդներուն . և ես արդարեւ կանչելու չեկայ , հապա մեղաւորները ու պաշտարութեան » : Վրիստոս . Լ . 31, 32 : Եւ Սեփարիս առաքեալ ասանկ կը յորդորէ մեզ « Սատի ան մեծ քահանայապետ որ ունինք մենք՝ երկիրը անցած , Յիսուսը՝ Վստուծոյ որդին , ամուր բուններ մեր դաւաճութիւնը : Ինչու որ չէ թէ քահանայապետ մը ունինք՝ որ կարող չէ մեր տկարութեան հետ մէկտեղ չարչարվիլ , հապա ինքը ամեն կերպով փորձը առած է մեզի նման ,

բայց առանց մեղքի : Ուստի ալ համարձա կուծիւնով մօտիկեանք անոր շնորհացը ա թուին առջևը , որ ողորմութիւն ընդունենէք՝ ու շնորհք գտնանք պէտք եղած ատենը օգնելու” : Լւբր. 7. 14—16 :

Սակայն Տէր Հիսուսը սիրով որ ընդունեց աս հաւատացեալը , ինչու համար ճիշդ աս խօսքը ըսելով ընդունեց , « Որդեանկ քու մեղքերդ ներվին քեզի” : Եսոր պատասխան տալով ուրիշ մէկ մեծ վարդապետութիւն մը առաջ կը բերենք , քանզի անոր համար անանկ խօսեցաւ Վրիստոս ողմարդոց քաջած բոլոր նեղութիւններուն պատճառը ու արմատը ու աղբիւրը՝ մեղքն է՝ և կարելի է թէ բուն աս խեղճին անդամալուծութիւնը իր մեղքին յատուկ պատիժն էր : Եւ մարդասէր Տէրը որ շատ սիրով պիտի ընդունէր զինքը , ու յայտնապէս որ պիտի յայտնէր թէ աս մարդուն համար ձակ հաւատքը հաճելի եղաւ իրեն , անոր տըւաւ սիրոյն ամէնէն մեծ փորձաւորութիւնը այսինքն չէ թէ միայն ըսաւ « Որդեանկ քու մեղքերդ ներվին քեզի” . ինչու որ ի՞նչ օգուտ պիտի ըլլար ան խեղճին , թէ որ հիւանդութիւնը բժշկը վէր , ու բոլոր իր հիւանդութիւններուն արմատը մնար իր վրան :

Եւ կարդացողներուն մէկ քանին կային՝ որ հոն նստեր էին և իրենց սիրտին մէջը կը խորհէին « Ի՞նչ է աս որ ասիկա հայհոյութիւնները կը խօսի . ո՞վ կրնայ մեղքը թողուլ բայց Եստուած միայն” . կարդացողները գիտցող մարդիկ էին , չէ՛ թէ անալխաւ . աս տեղը հայհոյութիւն ըսին Տէրը ըսածին , բայց հայհոյութիւն մը չէր . նմանապէս Պէնտէկոստէին օրերը , որ Սուրբ Հոգին առաքեալներուն վրայ ինչաւ ու օտար լեզուով սկըսեցին խօսիլ անոնք , ոմանք որ իրենց միտքին մէջը սեպեցին թէ մենք խելօք մարդիկ ենք , աս կերպովս խօսեցան աս նշանաւոր հրաշքին վրայով , ըսելով թէ աս ուրիշ բան չէ միայն « Եստեմ նոր գինիով լեցվեր են” . վասն որոյ չքնդունելու ենք միշտ մարդոց ըսածը ոչ ալ իմաստուն մարդոց , հապա սուրբ գրոց հետը ամէն բան բաղդատելու ենք , ինտոր Իերեաի հաւատացեալները որ Պողոս ա

ռաքեալ կըսէ թէ « Եստեմ թիսաղորնիկէին մէջ եղողներէն շատ ազնիւ մարդիկ էին որ Եստեմ խօսքը բոլոր սրտանց ընդունեցին , ամէն օր գերբերը կը քննէին թէ՛ աս բաները ասանկ են մի” . Եստեմ Գարժար թէ . 11 .

Հասա ի՞նչպէս սխալեցան հոս տեղը աս կարդացողները . սխալեցան չեմանալով մեր Տէրոջը ու ըլլալը . կըսեպէին թէ ինքը լոկ մարդ է և անոր համար իր ըսածին վըրայով ըսին թէ հայհոյութիւն է . բայց ինքը լոկ մարդ չէ , հասա Եստուած և մարդ . ինքը բոլոր իշխանութիւնը ունի թէ երկինքին մէջը՝ թէ երկրին վրայ :

Եւ Հիսուս իմացաւ իր հոգիին մէջ որ անանկ կը խորհէին սիրտերնուն մէջը ու ըսաւ . Եւ ի՞նչ կը խորհիք սիրտերնուդ մէջը : Եսանկ ըսելով յանցանք կուտայ անոնց , բուն իրենց խորհուրդներուն կողմանէ . և ասկէց կիմանանք մենք Եստուծոյ օրէնքին դարհուրելի լայնութիւնը որ մինչև անգամ միտքին մէջի եղած բաները կը դատէ . մարդիկ երեսը կընային , բայց Եստուած սիրտը կը քննէ . միտքդ պահէ ո՞վ կարդացող՝ որ վերջին օրը Եստուած քեզի պիտի հարցունէ ոչ միայն ի՞նչ ըրիր ձեռքովդ կամ ի՞նչ խօսեցար լեզուովդ հասա նաև ինչ որ խորհեցար սիրտիդ մէջը” . ուրեմն դուն չե՞ս մի վախճար քու չար խորհուրդներդ բոլոր հրեշտակներուն ու մարդիկներուն դիմացը յայտնի ընելէն :

Եսկէց ետքը՝ Տէրը շատ խոնարհամբողովութեամբ սկսեց վիճաբանել սխալող կարդացողներուն հետը . և ինտոր . պինտ առաջ կը հաստատէ թէ « Ես շնորհքին թաղաւորութեան վրայ իշխան եմ” ու անկէ ետքը ան իր ըսածը անդելու համար հըրաշքով մը կը ցուցնէ թէ իշխանութիւն ունի բնութեան թաղաւորութեան վրայ . « Որը դիւրին է” կըսէ « Ենդամուլոյժին աս մէկ խօսքը ըսելով , թէ ըսել մէկալ խօսքը . որը որ ուզեմ նէ կրնամ ըսել , ինչու որ ինծի տրված է բոլոր իշխանութիւնը ու ես Եստուծոյ Որդի եմ , կըսէ . բայց դուք ով խեղճ ու սխալող կարդացողներ որ կալող ըլլաք դիտնալ ու հաւտալ ասիկա , աջքերնուդ առջևը , լոկ մէկ խօսքով մը պիտի բժիշկեմ անդամալոյծը” Ո՛հ ինչ

մխիթարական խորհուրդ մըն է որ մարդա-
սէր Յիսուսը բոլոր իշխանութիւնը ունի իր
ձեռքը . իրեն հաւատոնք , իրմով ուրախա-
նանք :

Վերջապէս սա բոլոր պատմութենէն կը
սորվինք երկու բան . ա . Շատ պինտ
ըլանք աղօթքներնուս մէջը թէ բուն մեղե
համար թէ մեր բարեկամներուն համար .
առնդամալցծր պինտ փափաքով ու բոլոր
արտով զնայ Յիսուսին օգնութիւն գտնալու
համար ու հէրը հաճեցաւ ստ բանին :

բ . Եւ լոք փափաքելու ենք թողութիւն
գտնալ , քան թէ մարմնաւոր նեղութենէ
ազատլի . նեղութիւնը պտուղն է , բայց
ան պտուղին ծաւը կամ արմատը մեղքն է :

Ինտան փիլիսոփայութենէ հարցումներ

Սթրոն-թիւն և Շ րդի :

Հարցումն . Ինչո՞ւ համար մօմին պատրոյ-
կին գնդասեղ մը խօթվի նէ ճրագը կը
մարի :

Պատասխան . Ընտր համար որ գնդասեղը
այնչափ ջերմութիւն կառնէ կրտանի՝ որ
ճարպը չի հալի , կամ պատրոյկէն վեր
չէլար :

Հ . Ինչո՞ւ համար տաք ջուրի՝ թէյի՝
սուրճի՝ և ուրիշ ջերմ հեղուկներու աման-
ները փառէ կամ փղոսկրէ կօթով կըշն-
վին :

Պ . Ընտր համար որ մետաղէ կոթերը
այնչափ դիւրութեամբ կը ջերմանան որ
ձեռք չի դիմանար դաչել . բայց փառը
կամ փղոսկրը ազէկ ընդունակ չեն ջերմու-
թեան :

Հ . Ինչո՞ւ համար բարակ ապակի անօթ
ները էվէլի կը դիմանան տաք ջուրի քան
թէ հաստերը :

Պ . Ընտր համար որ ջերմութիւնը գրե-
թէ իսկոյն կը թափանցէ բարակ անօթէն ու
կրտարածէ զանկա առանց վնասելու ու
նոր . բայց հաստ անօթները ազատ անցը
մը չեն ընծայիր ջերմութեան՝ դիւրու-
թեամբ չեն տարածիր՝ ու անոր համար կը
կոտրին :

Հ . Ինչո՞ւ համար ամանի մը մէջ մինչև
բերանը տաք հեղուկ լեցվի նէ , հեղուկը
պաղելուն ամանը լեցուն չի մնար :

Պ . Ընտր համար որ հեղուկը ջերմու-

թեամբ կը տարածի : Ըսկից է որ հեղա-
նիւթերու առուտուր ընող խորամանկ ան-
ձինք խիստ ցուրտ եղանակին կը դնեն ու
տաք եղանակին կը ծախեն զանոնք :

Հ . Ըսկի խցան մը սրուակի մը բե-
րանը պնդացած ըլլայ նէ , տաք ջուրը
թաթխած լաթով մը սրուակին բերանը
փաթթելով՝ կամ սրուակը տաք ջուրը խօ-
թելով ինչո՞ւ համար խցանը կը թուլնայ :

Պ . Ընտր համար որ սրուակին բերանը
խցանէն շուտով կը տարածի ջերմութիւնով՝
և ասանկ խցանը կը թուլնայ :

Հ . Ինչո՞ւ համար պաղ ջուրի ապակի
անօթ մը տաք սենեակի մը մէջ բերվելուն
իսկոյն կըսկսի բրտնիլ :

Պ . Ընտր համար որ անօթին ջերմու-
թեան աստիճանը անմիջապէս իր բոլորա-
քը եղած օգէն քիչ է : Վրտինքը կրկին և
կրկին կընայ սրբովիլ՝ բայց միշտ կը գոյա-
նայ , մինչև որ անօթը ու իր բոլորաքը ե-
ղած օդը միւսնոյն աստիճանի հաւասարին :
Ըս սկզբունքովս կըշնվի խոնաւաչափը՝
կամ մթնոլորտին մէջը եղած գոլորշիքին
որչափութիւնը չափող գործիքը :

Հ . Ինչո՞ւ համար անասուններուն շունչը
կամ քրտինքէ պատճառած արտաշնչութիւ-
նը (մանաւանդ հոգնած ձիերունը) ցուրտ
կամ խոնաւ եղանակներուն այնչափ յայտնի
կրտանըվին :

Պ . Ընտր համար որ շոգին (որ ջերմ ե-
ղանակներուն իր նրբութեամբ անտեսանե-
լի կը մնայ) ցուրտ եղանակներուն կը թանձ-
րնայ . անանկ որ գրեթէ ջուրի դառնա-
լու կը մօտենայ , ու անոր համար կը տես-
նըվի :

Հ . Ինչո՞ւ համար թայ լաթերով կեցող
անձինք պաղ կառնեն :

Պ . Ընտր համար որ լաթերուն մէջի
ջուրը իրենց մարմինին ջերմութիւնովը շո-
գիի դարձունելով՝ մէկէն չափէն էվէլի ջեր-
մութիւն կը կորսնցունեն իրենց մարմինէն :

Համոթն-թիւն :

Մերիգայիք Լըրիէ լիճին վրայ յիսունի
չափ շոգեմաւ ունին , որոնք հարկաւո-
րած ատենը իսկոյն պատերազմական նաւե-
րու կրնան փոխվիլ :

Լնդոնացիք Հարաւային Ովկիանոսի մէջը նոր կղզի մը գտան՝ որ կիյնայ 70 ու 79 սասիճան Հարաւային լայնութեան մէջը :

Ի ի վրեւեւ քաղաքը երկու հարիւր տասներկու մղոն հեռաւորութիւն ունի Վոնդոնէն, ու սա երկու քաղաքը երկրթէ ձամբով մը իրարու հաղորդութիւն ունին : Սօտերս շոգեկաւք մը վեց ժամու մէջ կա տարեց սա ձամբորդութիւնը, որ մէկըմէ կու վրայ մէկ ժամը երսունըհինգ մղոն ձամբայ առած կըլլայ : Բայց ձամբուն քանի մը մասերուն վրայ կըսվի թէ մէկ ժամուն մէջը գոնէ վաթսուն մղոն ձամբայ կատարած է :

Արիւմիայի մէջ քսանըհինգ տարւան միւսած մարդու մը գերեզմանը բացվելուն՝ իր կնիկը հոն թաղելու համար, մարդուն մարմինը կատարելապէս քարացած գտնուեցաւ : Սարմինին գոյնը ու երեւոյթը սեկաղնիի փառին կընմանէր : Գիտութեան յաւաքադիմութեանը համար հաճելի բան մը եղած պիտի ըլլար սա չնաշխարհիկ մարմինին պահպնելը, բայց մեռած որբերիին ազգականները ոտք կոխեցին որ կըրկին թաղվի անիկա :

Լնդոնացի մէջ 1840 ին 19,927 անձինք յանցաւոր գտնուելով դատաւարտուեցան : Ըսոնցմէ 4105 հոգի Վոր Հոլանտա արքայութեան՝ որոնցմէ միայն 390 հոգի Մեծտարան կարգաւ չափ կարգաւ գիտէին : Մնացած 3715 անձանց մէջը կարելի էր որ ոմանք ալ քիչ մը կարգաւ գիտէին, բայց շատերը բոլորովին վարժութիւն ընդունած չէին :

Լնդոնացի մէջ 72 տարու իրաւագէտ մը իր մանկութեան ատենը երբոր ինը կամ տասը տարեկան էր, խաղի մէջ ասեղ մը կըլէց : Ընդհանուա՞ն մեծ շփոթութիւն պատճառեց իր ընտանեացը մէջ, ու ժամանակին վարպետ բժիշկները հաւքովելով պէտք եղած բոլոր ջանքերը ըրին ասեղը ձգել տալու, բայց պարագայ տեղը աշխատեցան : Տղին ծնողացը երկիւղը դադարեցու երբոր տեսան թէ իրենց զաւակը կըմեծնար պատանեկութեան ու երիտասարդութեան կըհասնէր առանց նեղութիւն մը ցաւ մը կրելու : Վաթսուն տարու եղաւ սա անձը՝ հաղիւ երէք հիւանդութիւն մը կրած, բայց շատ անգամ իր մարմինին զանազան մասերուն մէջը սաստիկ ցաւ մը կըզգար,

որն որ յօդուածացաւութեան կընծայվէր միշտ : Սօտ օրերս՝ իրիկուն մը իր կարծեօքը սա ախտովը բռնըվելով՝ կանուխիկէկ անկողին մտաւ հանգստանալու աղէկ մը ծածկըված : Ըւտըվան դէմ տարօրինակ խայթիչ ցաւ մը զգալով իր աջ ոտքին դուրսի կոճին վրայ՝ արթնցաւ, ու իր ձեռքը ան նոյն տեղը տանելով գտաւ որ բան մը դուրս ցցուեր է իր գուլպայէն, որն որ կարծեց թէ բարակ երկաթ թելի կտոր մըն է : Ըւտըվանց ելալուն բոլոր պարագաները իրարու հետ բաղդատելով իմացաւ որ ան նոյն ասեղն է ան, որն որ 62 տարի առաջ կըլէր էր ինքը : Խոցուածի նշան մը կայ ճիշտիւր կոճին վրայովը որ կըցուցնէ ասեղին ելած տեղը : Հաստըկէկ ասեղ մըն է ան մութ կապուտ գունով, ու իր աչքը կըցուցնէ թէ հին գործարանի մը գործ է :

Ի էրպերլըր անուն Հրէայ մը որ Գերմանիայի Ռէստըլէյմ քաղքին մէջը տը պաղըութեան արհեստի կըպարտալէր՝ ու շատ պատուաւոր անձն մը էր, մօտերս մեռնելով՝ քաղքին բոլոր Բրիտոնեայ եկեղեցականները պատերազմական ու քաղաքական իշխանաւորներուն ընկերութեամբ բը անոր յուղարկաւորութեանը գային : Ռէստըլէյմի կարգաւորներուն մարդասիրական ոգին միայն այսչափ բան չըրու : Թիւտիխում Հոովմէական կարգաւորներուն գլխաւոր անդամը սկսեց ստորագրութիւն մը ընել աղքատութեան մէջ մեռնող անձին որբեւարի կնիկներ ու ինը զաւակներուն համար, ու 100 Գլըքս դրվեցաւ ինքը :

Հիւսիսային Միքիկէի մէջ գաղղիական տէրութեան տակ եղած սահմաններուն մէջի Լարոպայի ժողովրդոց բազմութիւնը հիմայ այսչափ է. 32,017. որոնցմէ 14,669ը էրիկ մարդիկ են, 7742ը կնիկ մարդիկ, ու 9606ը տղաք են : Ըսոնցմէ Շէզոյիւրի մէջ կան 7585 մարդիկ, 4470 կնիկներ, ու 6331 տղաք : Բոլոր թուոյն մէջէն 13,563ը Գաղղիացի են, 9591ը Սպանեօլ, 4392ը Մեքիկացի ու Սալթըր, 3136ը Խալապի, 1329ը Գերմանացի, ու 6 Հոյն կամ Ռուս : Գաղղիացոց տակը եղած բոլոր քաղաքներուն ընիկ ժողովրդոց բազմութիւնը 30,000ի չափ է :